

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΥΠΟ ΤΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΥ

ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΕΤΟΣ Α΄.-ΤΟΜΟΣ Α΄.

(Ὅτι ἐστὶ περὶ τοῦ ἄν ὀσιωτέρου ἀνθρώπου
βουλευόμενον ἢ περὶ παιδείας καὶ αὐτοῦ καὶ
τῶν αὐτοῦ οἰκείων. (Πλάτ. Θιάγης.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Κ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

—
1879

ΠΛΑΤΩΝ

ΕΤΟΣ Α΄.

34 ΙΟΥΛΙΟΥ 1879

ΤΕΥΧΟΣ Γ΄.

ΑΙ ΠΕΝΤΕ ΑΓΩΓΑΙ.

ΛΟΓΟΣ

Ἀπαγγελλοίς ὑπὸ Ἑρνέστου Λεγουδέ μέλους τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας κατὰ τὴν διανομὴν τῶν βραβείων ἐν τῇ σχολῇ Monge, διευθυνομένη ὑπὸ τοῦ κ. Γοδάрту (Godart).

Κυρίαί καὶ κύριοι! Ἡᾶσα πρόοδος ἔχει τοὺς ἀντιπάλους τῆς, πᾶσα ἐπιτυχία τοὺς ἐχθρούς τῆς. Πῶς δύναται τις ν' ἀποκρούσῃ τούτους; Διὰ νέων προόδων, νέων ἐπιτυχιῶν. Ἡ σχολὴ Monge προέκοψεν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε δὲν ἔπρεπε νὰ προσβάλληται. Ἄς ἴδωμεν ὅμως ὁποίας κατ' αὐτῆς ἐπιρρίπτουσι μομφάς, καὶ ἔπειτα ἅς ἐξετάσωμεν, ὁποῖα βήματα πρὸς τὰ πρόσω πρέπει ἀκόμη νὰ κάμῃ.

Οἱ ἀντίπαλοι εἶνε δύο εἰδῶν, οἱ μὲν κατηγοροῦσιν αὐτῆς ὕλισμόν, οἱ δὲ ἀγυρτεΐαν. Ὁ ὕλισμός εἶνε λέξις, ὅπως κοινωνισμός, ρίζοσπατισμός. Εἶνε μία ἐκ τῶν συκοφαντιῶν, ἣτις κατὰ τὸν Μολλιέρον καλύπτεται ὑπὸ τὰ συμφέροντα τοῦ Οὐρανοῦ, ὅταν αὕτη δολοφονῇ τοὺς ἀνθρώπους διὰ τοῦ καθηγιασμένου σιδήρου.

Πόθεν δὲ ἡ μομφὴ αὕτη; ποῦ στηρίζεται αὕτη; πρῶτον ἐπὶ τούτου, ὅτι ὁ ἰδρυτὴς τῆς σχολῆς ταύτης ἐμορφώθη ἐν τῇ πολυτεχνικῇ σχολῇ· αἱ ἐμπειρικαὶ δὲ ἐπιτηῆμαι ἀπὸ τοῦ Γαλιλαίου ἦσαν καὶ εἶνε πάντοτε ὑποπτόν τι. Ἐπειτα ἐπὶ τούτου, ὅτι τὸ διοικητικὸν συμβούλιον περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῷ καθολικούς, διαμαρτυρομένους, Ἰουδαίους καὶ φιλοσόφους. Τὸ αἷτιον εἶνε ἀλλόκοτον, ἀλλὰ δὲν εἶνε γόν· ὑπῆρξαν πάντοτε ἀνθρο-

ποι, οίτινες τὴν πίστιν θεωροῦσιν ὡς μίσθωμά των, τὸν Θεὸν μεταχειρίζονται πρὸς ὠφέλειάν των καὶ βεβαιοῦσιν ὅτι ὁ μόνος τρόπος τοῦ πιστεύειν εἰς αὐτὸν εἶνε οὗτος, τὸ πιστεύειν ὅπως αὐτοί.

Εὐτυχῶς τὸ Εὐαγγέλιον δύναται νὰ ἀποκριθῇ εἰς τοῦτο. Αὐτὸς ὁ Χριστὸς εἶπεν, ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς μου εἶνε πολλὰ κατοικίαι. Τοῦτο ἀρκεῖ πρὸς ἀντίκρουσιν τοῦ ὑλισμοῦ τοῦ ἡμετέρου σχολείου. Ἡ ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως καὶ πίστεως, ὡς αὕτη μάλιστα διὰ τῆς βίβλου βεβαιοῦται, ἀποδεικνύει ὅτι ἡ θρησκεία δύναται νὰ ἔχη διαφόρους τύπους. Βεβαίως οὐδεμία ὑπάρχει ἀγωγή ἄνευ θρησκείας, καὶ ὁμολογῶ ὅτι ἐγώ, ἂν ἔπρεπε διὰ τὸ τέκνον μου νὰ ἐκλέξω μεταξὺ τοῦ μανθάνειν τὸ προσεύχεσθαι καὶ τοῦ μανθάνειν τὸ ἀναγινώσκειν, θὰ ἔλεγον, πρέπει τοῦτο νὰ μάθῃ τὸ προσεύχεσθαι· διότι, τὸ προσεύχεσθαι εἶνε ἴσον τῷ ἀναγινώσκειν ἐν τῷ καλλίστῳ πάντων τῶν βιβλίων, ἐν ᾧ ἐκεῖνου, ἐξ οὗ πᾶν φῶς ἐκπορεύεται, πᾶσα δικαιοσύνη καὶ πᾶσα ἀγαθότης. Ἄλλ' ἡμεῖς δὲν εὐρισκόμεθα πρὸ τῆς ἐκλογῆς ταύτης· διδάσκαλοι καὶ μαθηταὶ θὰ ἀποδείξωσιν, ὅτι Βάκων τις λέγει, ὅτι μικρὰ γνῶσις τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν δύναται βεβαίως νὰ ἀπομακρύνῃ ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μεγάλη καὶ περιεκτικὴ μᾶς ἐπαναφέρει εἰς Αὐτόν.

Ἡ ἐπὶ ἀγυρτεία μομφὴ δύναται νὰ στερεωθῇ ἐπὶ τοῦ προγράμματος τοῦ σχολείου, ἐνῶ τοῦτο ἴσα ἴσα μὲ κατέστησε θιασώτην του. Ἴσως ἐπειδὴ εὖρον ἐνταῦθα περισσότερον ἀέρα, περισσότερον χῶρον, ὀλίγω πεπληρωμένας τάξεις, ὀλιγωτέραν πρὸς ἐργασίαν πίεσιν; Βεβαίως καὶ ἐνεκὰ τούτου· διότι δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω, διατί ὑπάρχουσι νόμοι πρὸς περιορισμὸν τῆς τῶν παιδῶν ἐργασίας ἐν τοῖς ἐργοστασίοις, λησμονοῦσι δὲ νὰ θέσωσι τοιοῦτους καὶ διὰ τὰ Λύκεια· διατί φοβοῦνται δικαίως τὴν ἀτροφίαν τοῦ σώματος, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν τοῦ πνεύματος. Ἐν τοσοῦτῳ ἡ ἐννοιά μου βασίζεται ἐπὶ σταθερωτέρων αἰτίων. Τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Γοδάρτου πρόγραμμα τῶν μαθημάτων εἶνε σύμφωνον πρὸς τοὺς νόμους τῆς ἀναπτύξεως τῆς τοῦ παιδὸς ψυχῆς.

Οἱ ἀστέρες ἐμφανίζονται ἐν τῷ οὐρανῷ οὐχὶ πάντες συγχρόνως, τὰ ἄνθη λόχμης τινὸς ἀναπτύσσονται ὀλίγω κατ' ὀλίγον, ὅταν ἔλθῃ ἐκάστου ἡ ἐποχὴ. Οὕτως συμβαίνει καὶ εἰς τὰς διαφόρους τοῦ παιδὸς ψυχικὰς δυνάμεις· αὗται ἀναπτύσσονται ἢ μὲν μετὰ τὴν δέ, ὅπως αἱ σωματικαὶ δυνάμεις ἐν τῷ κόλπῳ τῆς μητρὸς· ἀλλὰ κατὰ ποίαν τάξιν; Ἴσως κατὰ πρῶτον αἱ νοητικαὶ δυνάμεις; Οὐχί; αἱ αἰσθήσεις καὶ μεταξὺ τούτων κατὰ πρῶτον ἡ ὄρασις. Ὁ παῖς εἶνε ὅλος ὀφθαλμὸς· οὗτος ἔχει ἀπαράβλητον δυνάμιν τοῦ θεωρεῖν, ἐνῶ ἡμεῖς πρὸς αὐτὸν συγκρινόμενοι εἴμεθα τυφλοί. Πορευθῆτε

μετὰ τοῦ υἱοῦ σας εἰς δωμάτιόν τι, εἰς ἐργαστάσιόν τι, εἰς ἀνάκτορον, καὶ ἐρωτήσατε αὐτὸν ἐξελθόντες, ἵνα ἐκπλαγῆτε διότι εἶδε πάντα. Δι' ἑνὸς βλέμματος ἔχει τὴν ἀπογραφὴν ὑλῶν τῶν ἐπίπλων, τῶν τοίχων καὶ πάντων τῶν ἀντικειμένων τῆς τέχνης, ἣν οὔτε ὁ εἰδῆμων θὰ ἠδύνατο καλλίτερα νὰ πράξῃ. Πάντες οἱ παῖδες εἶνε ἐκ γεννητῆς τιμηταί. Ἡ σχολὴ Monge ἐπιδιώκει τὸ σχεδῶν νὰ ἀναπτύξῃ τὸν διατιμητὴν ἐν αὐτοῖς· ἡ πρώτη ἀγωγὴ εἶνε ἡ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ. Τὰ πρῶτα μαθήματα περιορίζονται εἰς τὰ περὶ κείμενα, εἰς τὴν θεωρίαν.

Εἶνε δὲ τοῦτο μεγάλη πρόοδος· ἀλλὰ τῷ νεωτερισμῷ τούτῳ συνδέεται δευτέρον τι. Τίς πρέπει νὰ διδάξῃ τὰ νέα ταῦτα μαθήματα εἰς τοὺς παῖδας, καὶ πῶς πρέπει νὰ κάμῃ; Συνήθεις διδάσκαλοι δὲν εἶνε πρὸς τοῦτο πολὺ ἐπιτήδειοι. Οἱ ἰδιάζοντες αὐτῶν τρόποι ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἀντίκεινται, ἡ φιλαυτία των ἔτι μᾶλλον. Ὁ γινώσκων νὰ διδάσκῃ Ἑλληνικὰ καὶ Λατινικὰ, ὁ ἐπὶ 20 ἔτη ἐν τῇ ἀναπτύξει γραμματικῶν καὶ φιλολογικῶν προβλημάτων ἀσκηθεὶς, ἤθελε πιστεύσει ὅτι χάνει τὴν ὑπόληψίν του, ἂν ἐξήγῃ τὴν χρῆσιν καὶ τὴν φύσιν τῶν ὑλικῶν ἀντικειμένων. Ὁ Godart ἔχει καὶ νέους διδασκάλους διὰ τὴν νέαν ταύτην διδασκαλίαν, προσλαμβάνων πρὸς τοῦτο τὰς γυναῖκας. Τὸ πνεῦμά των, λέγει αὐτός, ἦντον φιλοσοφικὸν ἢ τὸ ἡμέτερον, μᾶλλον εἰς πράξεις ἢ περὶ ἰδέας ἐστραμμένον, εἶνε προωρισμένον διὰ τὴν πρακτικὴν ταύτην διδασκαλίαν, καὶ μετὰ θάρρους ἐκάλεσε τὰς γυναῖκας ὡς διδασκάλους ἐν τῷ σχολείῳ του. Εἰς αὐτὰς εἶνε ἐμπειπιστευμένοι πᾶσαι αἱ κατώταται τάξεις, πάντες οἱ μικροὶ παῖδες. — Ἡ πρόοδος αὕτη εἶνε ἐπανάστασις καὶ μάλιστα ἡ ἐπιτεχεσσύνη καὶ γονιμωσύνη. Τὸ καθιστάναί προσετὸν τὸ σχολεῖον τοῦτο εἰς τὰς γυναῖκας εἶνε τὸ αὐτὸ τῷ εἰσάγειν ἐν αὐτοῖς νέον καὶ ἰσχυρὸν στοιχεῖον, τὸ τῆς ἀγάπης. Ὁ Θεὸς φυλάξοι με ὅτι διὰ τούτου θέλω νὰ κατηγορήσω τῶν ἡμετέρων διδασκάλων ὡς μὴ ἀγαπώντων τοὺς μαθητάς των. Ἀλλ' ἡ ἀγάπη αὐτῶν εἶνε πατρικὴ, οὐχὶ μητρικὴ. Ὁ δὲ παῖς ἀπαιτεῖ μητρικὴν ἀγάπην. Διὰ τῶν γυναικῶν ἡ οἰκογένεια ὑπαισέρχεται εἰς τὸ σχολεῖον καὶ ἐξακολουθεῖ ἐνταῦθα ἐπιδρῶσα διὰ τῶν παραγγελμάτων τῆς ἀγάπης, τῆς φιλοστοργίας καὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου. Διὰ τῶν γυναικῶν ἀποκαλύπτεται ἡ ῥωαία ῥῆσις τοῦ Σωκράτους, ὅτε οὗτος ὁμιλῶν περὶ τῶν ἐλλιπῶν προδῶν ἑνὸς τῶν μαθητῶν του, ἀνέκραξεν· Τί δύναμαι νὰ τὸν διδάξω, ἀφοῦ οὗτος δὲν με ἀγαπᾷ; τῶρα ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, τί δὲν θὰ διδαχθῇ παρ' αὐτῶν, ἀφοῦ οὗτος τὰς ἀγαπᾷ;

Κύριοί μου! Ἰκανὰ ἔστωσαν τὰ περὶ τῶν πλεονκτημάτων τοῦ ἡμετέρου σχολείου, τῶρα ἄς ἔλθωμεν καὶ ἐπὶ τῆς ἐλλείψεως.

Ἀνάβητε μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς Μοντημάρτης ἐκεῖ πρὸ ἡμῶν κεῖται τὸ πανόραμα τῶν Παρισίων ὅποια σχολεῖα ἐκεῖ δύνανται νὰ δώσωσιν ὑγιᾶ διδασκαλίαν εἰς τοὺς ἡμετέρους παῖδας ;

Ἀρχίζω ἀπὸ τοῦ Λατινικοῦ διαμερίσματος ἐκεῖ ὑπὸ τὸ πάνθεον παρατηρῶ τὴν ὁδὸν Gourgefort καὶ ἐπ' αὐτῆς οἰκίαν, ἧς τὸ ἐξωτερικὸν μὲ κρατεῖ. Ἄς εἰσέλθωμεν. Εἶνε προκαταρκτικὸν τι σχολεῖον ἐκ πρώτης ὄψεως οὐδὲν παρουσιάζον τὸ ἐξωτερικόν· παῖδες κάθηνται πρὸ τῶν ἀναλογείων των, πρὸ τῶν τοίχων κρέμονται χάρται, τοῦθ' ὅπερ βλέπει τις πανταχοῦ. Ὅταν κτυπᾷ ἡ δωδεκάτη, πάντες οἱ παῖδες ἀνίστανται. Ποῦ πορεύονται ; Εἰς τὸ παιγνίδιον ; Οὐχί ! διότι πρὸς τοῦτο δὲν εἶνε καιρὸς. Οὔτοι σπεύδουσιν εἰς 2 ἢ 3 ἐργαστάσια τεκτονικῆς, χαλκευτικῆς, πλαστικῆς, ξυλουργικῆς. Τί σημαίνει τοῦτο ; Οἱ μαθηταὶ γίνονται ἐργάται. Ἀντὶ τοῦ καλῆμου λαμβάνουσιν ἤδη τὸν πρίονα, τὸν κανόνα, τὴν ρυκάνην, τὴν σφύραν. Ἀντὶ νὰ γράφωσι, κατασκευάζουσιν ἤδη τραπέζας, θρανία, μικρὰ κιβώτια. Ὅ,τι λοιπὸν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς αὐτούς, προέρχεται ἐκ τῶν χειρῶν των. Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἀντηχεῖ νέος τοῦ κώδωνος ἤχος καὶ εὐθὺς ἐπανερχονται μετὰ σπουδῆς εἰς τὴν γεωγραφίαν, εἰς τὴν ἱστορίαν, εἰς τὴν ἀριθμητικὴν. Τί λέγετε ὑμεῖς ὡς πρὸς τὴν σύνδεσιν τῆς θρησκευτικῆς καὶ χειρωνακτικῆς ταύτης διδασκαλίας ; Δὲν ὑπάρχει ἐνταῦθα τι πρὸς μάθησιν ; Μὴ πιστεύετε ὅτι ἐγὼ θέλω νὰ μιμηθῶ τὸν Ἰακώβον Ῥουσσώ, ὅτι ἐξ ὑμῶν θέλω νὰ παρασκευάσω τραπεζοποικούς, ὅπως ἐν τοῖς χρόνοις τῆς ἐπαναστάσεως πορίζησθε τὰ πρὸς τὸ ζῆν' ἢ τραχεῖα τάξις τοῦ ἐργάτου ἀπαιτεῖ ὅλως διάφορον τραχὺν, διδασκαλίας χρόνον ! Ἀλλὰ δὲν θὰ ἦτο ὠφέλιμον τῇ διδασκαλίᾳ τῶν ὀφθαλμῶν νὰ συνδέσῃ τις καὶ τὴν τῶν χειρῶν ; Ὅταν εἰσέρχωμαι εἰς αἴθουσάν τινα, μὲ ἐκπλήττει πάντοτε κάτι τί. Αἱ γυναῖκες πλέκουσιν, ράπτουσι, κεντῶσι, ζωγραφίζουσι, κυμβαλίζουσι, τί δὲ κάμνουσιν οἱ ἄνδρες ; σταυρώνουσι τὰς χεῖράς των ἢ κοιμῶνται. Οὕτω συμβαίνει εἰς τὸ τεῖον ἐν ταῖς οἰκογενείαις. Διατί ; διότι στενοχωροῦνται. Διατί ; διότι οὐδὲν πράττωσιν· διατί ; διότι οὐδὲν ἔμαθον νὰ πράττωσιν. Ὁ Φραγκλῆνος ἔχει ἀφιερῶσει δύο ὅλας σελίδας ἐν ἀναφορᾷ τινὶ εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα· αὕτη παρεπονεῖται ὅτι οὐδὲν ἐδίδαξαν αὐτήν, ἀλλὰ τὰ πάντα ἐδίδαξαν τὴν δεξιάν. Οἱ δάκτυλοι τῶν ἀνδρῶν θὰ ἠδύναντο τὰ αὐτὰ παράπονα νὰ ἐγείρωσι κατὰ τῶν δακτύλων τῶν γυναικῶν. Διὰ τοὺς τελευταίους ἐφεῦρον χαριέστατον ὄνομα καλοῦντες αὐτοὺς *doigt de fée* (χεῖρας Νηρηίδος). Ἄλλ' ἡμεῖς τί εἴμεθα ; χεῖρες ἀπράγμονες (*doigt fait-néant*) Εἶνε δὲ τοῦτο λείψανον προλήψεων τῶν Φευδαλικῶν χρόνων, καθ' ἃς εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις μόνον τὸν χειρισμὸν τοῦ ὄπλου ἐπέτρε-

πον, ὁ δὲ εὐγενὴς μόνον ἐν ἐργαλείον ἐμάνθανε νὰ μεταχειρίζηται τὸ ξιφός. Ἀλλὰ σήμερον, δὲν θὰ ἦτο καιρὸς νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἔδωκεν ἡμῖν ὡς τοῖς ἀνθρώποις τοῦ λαοῦ, τὰ δέκα ταῦτα μικρὰ ὄργανα εἰς τὸ ἄκρον τῶν χειρῶν, πρέπει ἡμεῖς νὰ χρησιμοποιῶμεν ταῦτα; τὸ καθιστάναι ἐλευθέρους τοὺς δέκα ὑμῶν δακτύλους εἶνε ταῦτ' ὡς τὸ ποιεῖν ἐλευθέρους ὑμᾶς αὐτοὺς ἐκ τοῦ καταπιστικωτάτου ζυγοῦ τῆς ἀργίας, ἐκ τῆς τὰ μάλιστα οὐσαρέστου δουλείας, τῆς ἀνικανότητος. Ὁμιλῶ περὶ τούτου ἐκ πείρας. Δὲν δύναμαι νὰ κτυπήσω ἧλον εἰς τὸν ταῖχον χωρὶς νὰ κτυπήσω καὶ τὴν χεῖρά μου, οὐδεμίαν σανίδα νὰ ρυκανίσω, χωρὶς ἐνταῦθα νὰ ρυκανίσω καὶ τὴν χεῖρά μου, καὶ συχνάκις μετ' ἐκπλήξεως ἠρώτησα ἐμαυτὸν, τί θὰ ἐγινόμην, ἂν εὕρισκόμην εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ῥοβινσῶνος.

Ἐλπίζω ὅτι οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν θὰ ριφθῆ εἰς ἔρημόν τινα νῆσον. Ἀλλ' ὅποια ὠφέλεια, ὅποια εὐχαρίστησις προέρχεται ἐκ τοῦ μεταχειρισμοῦ τοῦ τόρνου, τῆς ρυκάνης, τοῦ πρίονος, ἐκ τῆς ἀγωγῆς πρὸς τὸ εἶναι τινὰ ἐπιτηδεῖον. Ἐπιτηδειότης! ναί! εἶνε θεά! Δι' ἑνὸς κτυπήματος τῆς ράβδου τῆς παρηγορεῖ, διασκεδάζει, μεταβάλλει. Δὲν δύναται τις πάντοτε νὰ σκέπτηται, νὰ γράφῃ, νὰ ὀμιλῇ. Ἡ ἐπιτηδειότης εἰς τι πληροῖ τὰ διαλείμματα τῶν πνευματικῶν ἐνασχολήσεων, ἅτινα τόσῳ συχνάκις εἶνε πλήρη ἀθυμίας· ἐν τοῖς κυνηγεσίοις, ἐν τῇ ἀλίειᾳ, ἐν τοῖς ταξειδίοις, ἐν τῇ ἐξοχῇ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς παιγνιδίοις, ὁ ἐπιδέξιός ἀνθρώπος, ὁ γινώσκων ἐργόχειρόν τι, εἶνε ἡ πρόνοια τῶν συντρόφων του, διότι ἡ ἐπιδεξιότης δὲν συνίσταται μόνον ἐν τῇ χρήσει τῶν ἐργαλείων, ἅτινα ἔχει τις, ἀλλ' αὕτη ἐφευρίσκει νέα, εἶνε δημιουργὸς καὶ εὐεργέτης, ὅπως ἐκεῖνος. Πάντες θέλετε γείνει στρατιῶται. Ἐν τῇ στρατείᾳ δύναται ὁ στρατιώτης νὰ χρεωστῆ τὴν σωτηρίαν του εἰς τὴν τῶν χειρῶν του δεξιότητα· οἱ ἀξιωματικοὶ ἐπὶ τοῦ κριμαϊκοῦ πόλεμου θὰ σᾶς εἴπωσιν, ὅτι ἡ βιομηχανικὴ δεξιότης τοῦ Γάλλου στρατιώτου, ἡ εὐφυΐα του τοῦ νὰ αὐτοσχεδιάσῃ καταφύγιόν τι, νὰ κατασκευάσῃ μαγειρικά τινα σκεύη, διὰ τὸν βρεττανικὸν στρατὸν δὲν ὑπῆρξε τὸ ἐλάχιστον ἀποτέλεσμα τῆς Ἀγγλογαλλικῆς συμμαχίας. Καὶ περαιτέρω! ἡ ἀγωγή τῶν δακτύλων ἐν τῷ σχολείῳ Tournafort δὲν μένει ἐν τῷ ἐργοχείρῳ, ἀλλὰ προβαίνει καὶ εἰς τὴν τέχνην. Οἱ παῖδες πλάττουσι τὸν πηλόν, ἐγχαράττουσιν εἰς ξύλα ὅλα τὰ κοσμήματα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἢ τῆς τραπεζοποιίας. Ναί! ἡ ἀγωγή δύναται καὶ ἔτι προσωτέρω νὰ ἐπεκταθῆ, αὕτη δύναται νὰ γενικεύσῃ τὴν ἰχνογραφίαν. Ἄν ἡ τελευταία εἰσαχθῆ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ὅποιον ὠφέλιμον μέσον θὰ καταστῆ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς βοτανικῆς, τῆς γενικῆς ἱστορίας, τῆς φυσικῆς,

τῆς μηχανικῆς; Οὐδὲν δυσκολώτερον νὰ ἐννοήσῃ τις καὶ νὰ διατηρήσῃ, ὅσον μηχανὴν τινά, τὴν ὁποίαν περιγράφει βιβλίον, ὅσον ζῶν τι, περὶ οὗ σὰς διηγεῖται τις. Ἄν ἰχνογραφῆσθε τὰ καθ' ἕκαστον μέρη τοῦ φυτοῦ, τὰ διάφορα ὄργανα τοῦ ζώου, τὰ διάφορα περὶ τῆς μηχανῆς, θὰ ἐγχαράξητε ταῦτα βαθέως ἐν τῇ μνήμῃ, ἐγχαράττοντες ταῦτα ἐν τῷ ὀφθαλμῷ. Τὸ δένδρον, τὸ ζῶον, ἴστανται πρὸ ὑμῶν ζῶντα. Ἄν γείνη ἕκαστον τεμάχιον μεταξὺ τῶν χειρῶν σὰς, θὰ φανῇ ὅτι ὑμεῖς τὰ ἐδημιουργήσατε. θὰ ἀναπολήσῃτε δὲ, πῶς τις ἐνθουμείται τὸ ἴδιον αὐτοῦ ἔργον. Ἄς προσάξω ἡμῖν δύο περίφημα παραδείγματα. Ὁ ἰκανώτατος τραπεζοποιός, ὃν ἐγνώρισκα, ἦτο ὁ *Saint-Marc-Girardin*. Οὗτος ἐφημίζετο, ὅτι μόνος κατεσκεύαζε τὰ ἀνάλογα διὰ τὰ βιβλία του, καὶ ὅτε ἐκ πῆς ἀναγνώσεως ἦτο κεκοιτάχως, ἐλάμβανεν ἀναψυχὴν, κατατάττων ταῦτα. Ὁ πατὴρ τοῦ *Μολιέρου*, ὅστις ἦτο ἐκτὸς ἑαυτοῦ, μὴ εὐρίσκων ἐν τῷ υἱῷ του οὐδὲν προτέρημα πρὸς τὴν ἐπίστρωσιν, ἤθελε χαιρετίσει τὸν *Βίκτωρα Οὐγὼ* ὡς τὸν ἄξιον αὐτοῦ κληρονόμον. Ἀληθῶς οὐδεὶς γινώσκει καλλίτερον νὰ κρεμάσῃ παραπετάσματα, νὰ ἐπιστρώσῃ ἀνάκλιντρα, νὰ καταστρώσῃ τάπητας, ὅσον ὁ συγγραφεὺς τῶν *Legende des Siècles*. Δυσχυρίζονται ὅτι ἐν μεγάλῃ λύπῃ οὐδεμίαν καλλιτέραν εὔρισκε παραμυθίαν, ἢ ὅτε κλειόμενος ἀνεσκεύαζε τὴν κατοικίαν του. Βλέπετε, ὁ κάλαμος καὶ τὸ ἐργόχειρον συχνάκις διοικοῦσι καλῶς τὸν οἶκον, καὶ ἀξίως δύναται τις νὰ ἦνε τεχνίτης ἅμα καὶ ἐργάτης.

Τὰ παραδείγματα ταῦτα, ὡς ἐλπίζω, θὰ πείσωσι τὸν κ. *Godart*¹ νὰ εὔρη θέσιν ἐν τῷ προγράμματί του διὰ τὴν ἀγωγὴν τῶν δακτύλων. Ἐκαστος παῖς τρέφῃ ἐν αὐτῷ ἐπιμελές τι ζῴδιον. Ἄς μὴ τὸ φονεύσῃ! Ἄς παιδεύσῃ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὸν κάστορα!

(Ἔπεται συνέχεια.)

¹ Διευθυντὴν τοῦ σχολείου.